

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΑΤΣΙΩΤΗ

Ενεπίγραφος ρωμαϊκός λύχνος από την νεκρόπολη της Ρόδου

Την άνοιξη του 1992,¹ σε ταφικό συγκρότημα στην κεντρική ζώνη της ροδιακής νεκρόπολης,² κατά τη διάρκεια σωστικής ανασκαφής, βρέθηκε λύχνος με παράσταση τεθρίππου στο δίσκο (εικ. 1, 2). Σύμφωνα με τα ευρήματα, η οικοδόμηση του ταφικού θαλάμου, θα μπορούσε να προσδιοριστεί από το β' μισό του 2ου π.Χ. αιώνα, ενώ η χρήση του έως τις αρχές τουλάχιστον του 4ου μ.Χ. Στη Ρόδο είναι εξαιρετικά συνηθισμένο οι τάφοι της ελληνιστικής, αλλά κυρίως της ρωμαϊκής περιόδου, να χρησιμοποιούνται αλληπάλληλες φορές για μακρά χρονικά διαστήματα. Από τον 3ο αιώνα και μετά, η ευρύτατη επανάχρησή τους θα μπορούσε ενδεχομένως να συσχετιστεί με μια γενικότερη ένδεια, την έλλειψη χώρου για ενταφιασμούς ή ακόμα με την χαλάρωση των νόμων εναντίον της σύλησης των τάφων. Η παρουσία του λυχναριού που εξετάζεται, θα πρέπει να συνδεθεί με τις προσφορές προς τους νεκρούς, ή με ταφικές τελετές στη μνήμη τους.

Στο δίσκο του λύχνου απεικονίζεται τέθριππο (quadriga), με τον ηνίοχο (quadrigarius) να κραδαίνει μαστίγιο με το δεξί χέρι, την ώρα που με το αριστερό κρατά τον χαλινό. Στο κάτω τμήμα της παράστασης, ανάμεσα στις δύο οπές εξαέρωσης,³ κάτω από τη γραμμή που υποδηλώνει το έδαφος, ίσως παριστάνεται ο εύριπος (spina) του ιπποδρομίου ή το βραβείο για το νικητή.⁴ Στον ώμο, δύο ανάγλυφες μετόπες, δημιουργούν τέσσερα διάχωρα, τα οποία καταλαμβάνει κυκλικά ανάγλυφη επιγραφή: ΑΥΞΕ | ΜΥΡΑ | Χ[Α]ΙΡΕ | ΠΟΛΙ (βλ. το σχέδιο· εικ. 3). Η λαβή του, διάτρητη με δύο εγχαράξεις, καταλήγει με αιχμηρή απόληξη στη βάση. Ζεύγος εγχαράξεων ορίζει την περιοχή του μυκτήρα. Την βάση αποτελεί διπλός εγχάρακτος κύκλος με αχνή, εγχάρακτη υπογραφή σε τρεις εγχάρακτους στίχους Ἄρχ[έ]πο[λι]ς (εικ. 4).

Η εικονογραφική απόδοση, αρκετά ακριβής, οδηγεί στην υπόθεση ότι ο συγκεκριμένος λύχνος προέρχεται μάλλον από το αρχέτυπο και δεν αποτελεί αντιγραφή, η οποία θα

Οι συντάκτες του άρθρου ευχαριστούν την Ελένη Ζαββού, την Γεωργία Μαλούχου και τον Γιώργο Παπαδόπουλο για τις χρήσιμες παρατηρήσεις τους.

1. Οικ. Δ. Πρώτου, οδός Ἄννης-Μαρίας. Ανεσκάφησαν συνολικά τέσσερα ταφικά συγκροτήματα στα όρια αρχαίας ταφικής οδού, όπως ορίζεται από τα ίχνη οδοστρωμάτων. Για την ανασκαφή βλ. Βασιλική Πατσιαδά, *AΔ* 45 (1990), Χρονικά, 483, Β. Πατσιαδά, *AΔ* 47 (1992), Χρονικά, 623-626. Ο άβαφος λύχνος, με πηλό πολύ ωχρό καστανό, 10 YR 8/4, έχει αρ. κατ. Λ 5445, μ. 0,108, ύψ. 0,031 και πλ. 0,081 μ. Βρέθηκε θραυσμένος στη ΒΑ γωνία του συγκροτήματος Β, σε βάθος -2,83 μ., συγκολλήθηκε από πολλά κομμάτια και μερικώς συμπληρώθηκε με γύψο στα μικρά κενά που δημιουργήθηκαν στην περιοχή του ώμου και της βάσης. Τα ίχνη καύσης στον μυκτήρα υποδεικνύουν ότι χρησιμοποιήθηκε πριν εναποτεθεί.

2. Για την νεκρόπολη της Ρόδου βλ. P. M. Fraser, *Rhodian Funerary Monuments*, Oxford 1971, 1-8, Β. Πατσιαδά, *Μνημειώδες ταφικό συγκρότημα στη νεκρόπολη της Ρόδου*, Ρόδος 2013, 34-49.

3. Το αβέβαιο ανάγλυφο C μεταξύ των οπών ίσως αφορά στον αριθμό των νικών του άρματος.

4. N. Duval, *Les prix du cirque dans l'Antiquité tardive*, στον τόμο Ch. Landes (επιμ.), *Le cirque et les cours de chars, Rome-Byzance: Catalogue de l'Exposition*, Musée archéologique Henri Prades de Lattes, Lattes 1990, 135-146.

παραμόρφωσε το βάθος του αναγλύφου. Οι κάποιες αλλοιώσεις όμως της επιγραφής, πέρα από την πιθανότητα μικρο-αποκρούσεων, μαρτυρούν μάλλον την αδέξια αντιγραφή της στη μήτρα από τον τεχνίτη του αρχετύπου, ο οποίος ενδεχομένως να μη διέθετε την απαιτούμενη εξοικείωση με τη γλώσσα.

Τα ανασκαφικά δεδομένα δεν είναι ιδιαίτερος διαφωτιστικά, συνεπώς ακριβή στοιχεία για την χρονολόγηση του λύχνου δεν προκύπτουν, καθώς βρέθηκε σε χώρο διαταραγμένο από μεταγενέστερες ταφές. Προτείνεται το δεύτερο μισό του 3ου με αρχές του 4ου αιώνα μ.Χ., σύμφωνα με την εξέταση των χαρακτηριστικών του, τη σύγκριση με τους λύχνους του ίδιου κατασκευαστή, ή παρόμοιους μορφολογικά και με όποια στοιχεία παρέχουν τα συννευρήματα.

Η υφή-απόχρωση του πηλού, η έλλειψη επιχρίσματος, καθώς και η υπογραφή του κατασκευαστή, προσανατολίζουν την έρευνα προς την κατεύθυνση της Κύπρου. Ανήκει στην κατηγορία 16, σύμφωνα με την κατάταξη του Vessberg⁵ -διαχωρισμοί ωστόσο που δεν προσφέρουν πολλά σε χρονολογικούς προσδιορισμούς, παρά μόνο μια κοινή γλώσσα στους μελετητές-. Οι μελέτες της Oziol και του Bailey κυρίως,⁶ με αφορμή τις συλλογές λύχνων στα μουσεία της Κύπρου και στο Βρετανικό, προσδιόρισαν την κυπριακή παραγωγή, την οποία χαρακτηρίζει κυρίως το χρώμα του πηλού, το μικρότερο γενικά μέγεθος των λύχνων σε σχέση με τα πρότυπα που αντιγράφουν και το λεπτό πάχος των τοιχωμάτων του σώματος. Αν και μοιράζονται το «ωοκέλυφο» χαρακτηριστικό με τους κορινθιακούς λύχνους, εντούτοις οι κυπριακοί, λιγότερο καλοφτιαγμένοι, δείχνουν εύθρυπτοι. Ο πηλός τους λεπτόκοκκος, ωχροκάστανος, συνήθως χωρίς μίκα, είναι γενικά ομοιόμορφος, χαρακτηριστικό που πιθανόν να οφείλεται στην ομοιογένειά του σε όλο το νησί, παρά σε ένα και μόνο κέντρο παραγωγής.⁷ Η ποιότητά τους παρουσιάζει γενικά διαβαθμίσεις, αλλά οι -μάλλον σπάνιοι- υπογεγραμμένοι λύχνοι, όπως αυτός που εξετάζεται, αντιπροσωπεύουν κατά κανόνα τους ποιοτικότερους. Οι λύχνοι αυτοί, μμήσεις κορινθιακών και αττικών (τύποι Broneer XXVII και XXVIII), υπήρξαν δημοφιλείς στη Ρόδο⁸, και δικαιολογείται η διακίνησή τους στην αγορά της, όπου οι κορινθιακοί την ίδια εποχή (2ος-3ος αι. μ.Χ.) έφθαναν με μεγαλύτερη δυσκολία, λόγω αποστάσεων, όντας πιθανόν ασύμφοροι σε κόστος.

Έχει βρεθεί ένας ακόμα λύχνος στη Ρόδο του ίδιου εργαστηρίου, με αρ. κατ. Π 2560, τριστιχη υπογραφή [Α]ρ[χ|έ]πολις⁹ στην μισοκατεστραμμένη βάση του και κοινότητα διακόσμηση με κροσσούς σε σχήμα ρόδακα στο δίσκο. Τα ανασκαφικά δεδομένα του αποδεικνύονται σχετικά πιο διαφωτιστικά, καθώς βρέθηκε σε στενή συνάφεια με έναν φύλλι

5. Για τα χαρακτηριστικά της, που συμπίπτουν με αυτά του τύπου Broneer XXVIIC βλ. V. Barberis, L. Ferrero, Un gruppo di lucerne cipriote dal "Regio Museo Egizio e di Antichità", *Quaderni della Soprintendenza Archeologica del Piemonte* 24 (2009), 34-36, S. Bezzola, Lucerne fittili dagli scavi di Palaepaphos (Cipro), *Ausgrabungen in Alt-Paphos auf Cypern*, Bd 5, Mainz am Rhein 2004, 74-76. Οι λύχνοι έχουν κυκλικό σχήμα, επίπεδη βάση, κάθετη εγχάρρακτη διάτρητη λαβή, ελαφρά ανάγλυφες μετόπες στον ώμο και μυκτήρα που ορίζεται από δύο εγχαράξεις.

6. T. Oziol, *Salamine de Chypre VII. Les lampes du Musée de Chypre*, Paris 1977. D. M. Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, III, Roman Provincial Lamps, London 1988, 298-299.

7. J. W. Hayes, *Ancient Lamps in the Royal Ontario Museum*, I: *Greek and Roman Clay Lamps*, Toronto 1980, 75.

8. Για τους κυπριακούς λύχνους στη Ρόδο βλ. A. Katsioti, The Circulation of Cypriot Lamps in Late Roman – Early Byzantine Rhodes, *Πρακτικά ημερίδας για την αρχαιολογία και τέχνη στα Δωδεκάνησα κατά την ύστερη αρχαιότητα*, 4η ΕΒΑ-Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ρόδος, 18 Νοεμβρίου 2011 (τυπώνεται).

9. Σύμφωνα με τους P. M. Fraser - E. Mathews, *A Lexicon of Greek Personal Names*, vol. I, Oxford 1987, 85-86, το όνομα μαρτυρείται στα νησιά, αλλά όχι στην Κύπρο.

(NP 861) του Μαξιμίνου Καίσαρα (305-310), ο οποίος δίνει ένα, ανασφαλές, *terminus ante quem*. Συγκρίνοντάς τον με τον εξεταζόμενο λύχνο, διαπιστώνουμε ότι η ποιότητα των προϊόντων του εργαστηρίου παρουσιάζει διαβαθμίσεις. Η διάχυσή τους στον ελλαδικό χώρο, την Βόρεια Αφρική και τον Εύξεινο Πόντο τεκμαίρεται από δύο λύχνους του ίδιου εργαστηρίου που βρέθηκαν σε ταφές στην Χερσώνα,¹⁰ ο πρώτος με νομίσματα του 3ου αιώνα, ένα στη Βερενίκη (Sidi Khrebish),¹¹ επίσης του 3ου και ακόμα ένα στην Ισθμία,¹² του 3ου-4ου αιώνα. Οι λύχνοι αυτοί δεν συνδέθηκαν από τους μελετητές τους ως προς την προέλευσή τους ούτε λόγω της υπογραφής. Σημειώνεται ότι ο Bailey θεωρεί αττικό τον λύχνο από την Βερενίκη και αφήνει αταύτιστη την υπογραφή [Ἄ]ρχε[-] χωρίς να την συνδέει με το εν λόγω εργαστήριο, η δε Lindros Wohl αναφέρεται αόριστα σε ασιατική προέλευση του λύχνου από την Ισθμία. Λύχνος με σαφείς τυπολογικές ομοιότητες με το εύρημα της Ισθμίας, αν και βρέθηκε στην Κύπρο, θεωρήθηκε από τον Bailey ότι, όπως και ο λύχνος των Ισθμίων, δεν ανήκει κι αυτός στην κυπριακή παραγωγή.¹³

Τα στοιχεία αυτά συνηγορούν στην απόδοση του εργαστηρίου με την υπογραφή Ἄρχεπολις, ή στην γενική Ἄρχεπόλιδος, στην Κύπρο, με δραστηριότητα που εμπίπτει με σχετική ασφάλεια στην περίοδο του τέλους του 3ου με αρχές του 4ου αιώνα, όπως επιβεβαιώνεται από τα ευρήματα της Ισθμίας και της Χερσώνας, ενώ, όπως αναφέρθηκε, στη Ρόδο, μαζί με τον λύχνο Π 2650, βρέθηκε νόμισμα των αρχών του 4ου. Επίσης, τα ανασκαφικά συμφραζόμενα του οικοπέδου απ' όπου προέρχεται ο εξεταζόμενος λύχνος, στα οποία περιλαμβάνονταν κυπριακοί λύχνοι του 3ου-4ου αιώνα, δεν αντιβαίνουν στη χρονολόγησή του στην περίοδο αυτή. Πιο συγκεκριμένα, λύχνος με αρ. ευρ. Α 5452, στενό συνεύρημα, επίσης κυπριακής προέλευσης όπως θεωρούμε, έχει τυπολογικό παράλληλο τον λύχνο της Ισθμίας του 3ου-4ου αιώνα, που προαναφέρθηκε, δυστυχώς όμως δεν σώθηκε η βάση του για να διαπιστωθεί εάν ανήκει στο ίδιο εργαστήριο.

Η απεικόνιση τεθρίπτου στο δίσκο, θέμα εξαιρετικά συχνό στους ιταλικούς λύχνους του 1ου-2ου αιώνα,¹⁴ αποτελεί δείγμα της ιδιαίτερης αγάπης που έτρεφαν στην Κύπρο,¹⁵ όπως και

10. O. Waldhauer, *Kaiserliche Ermitage: Die antike Tonlampen*, St Petersburg 1914, 62, αρ. 482, 483, πίν. XLVI, και Β: Ἄρχε|πόλι|δος. Ενώ στον λύχνο με αρ. 483, στη σ. 62, δεν αναφέρεται σαφώς το όνομα του εργαστηρίου, εντούτοις στην εικόνα Β αναπαράγεται η υπογραφή του.

11. O D. M. Bailey, *Excavations at Sidi Khrebish, Benghazi (Berenice)*, III, part 2: The Lamps, Tripoli 1985, 182, αρ. 757, εικ. 15, [Α]ΡΧΕ..., 3ου αι., τον θεωρεί Αθηναίο λυχνοποιό, χωρίς άλλες παρατηρήσεις και χωρίς, επιπλέον να συμπληρώνει το όνομα.

12. B. Lindros Wohl, *Darkness and light. Lamps from a tunnel at Isthmia, Greece*, στον τόμο L. Chrzanowski (επιμ.), *Nouveautés Lychnologiques-Lychnological News, Lychnoservices, Lychnological Acts 1. Actes du 1er Congrès international d' Études sur la lumineuse antique* (Nyon, Genève, 29.9 - 4.10.2003), Montagnac 2005, 217, εικ. 7 αβ, πίν. 103: Ἄρχ|έπο|λις.

13. Bailey, ό.π. (σημ. 6), 313, Q 2552, πίν. 69, 200-300, από τη Σαλαμίνα ή το Κούριον.

14. D. M. Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, II, Roman Lamps made in Italy, London 1980, 57-58. Οι αρματοδρομίες, ειδικότερα με τέθριππο, άθλημα πολυδάπανο, συνηθίζονταν ιδιαίτερα στα ρωμαϊκά χρόνια, βλ. H. Leppin, *Between Marginality and Celebrity: Entertainers and Entertainments in Roman Society*, *The Oxford Handbook of Social Relations in the Roman World*, M. Peachin (ed.), Oxford 2011, 663-666 (660-678).

15. Εξεχωριστή θέση στην κυπριακή παραγωγή του 3ου και 4ου αιώνα κατέχουν οι σκηνές με μονομάχους, θηριοδασαστές ή ακροβάτες με αρκούδες. Από τα καταγεγραμμένα στη Ρόδο βλ. τα ΠΧ 1975, ΠΧ 2013, ΠΧ 2128, Α 5446: Ἐλπί|στο|ς, ΠΧ 2042, ΠΧ 2400, ΠΧ 1235. Εκτός Ρόδου βλ. ενδεικτικά, Oziol, ό.π. (σημ. 6), 245-246, αρ. 742-745, πίν. 41, Hayes ό.π. (σημ. 7), 83, αρ. 345, πίν. 40, N. Poulou-Papadimitriou, *Lampes paléochrétiennes de Samos*, *BCH* 110 (1986) 604-605, αρ. 51, εικ. 49. Βλ. επίσης Oziol

σε άλλες ρωμαϊκές επαρχίες, για τα δημόσια θεάματα. Η αγάπη για τις αρματοδρομίες είναι πιο έντονη κυρίως σε πόλεις όπου είτε ιδρύθηκαν αποικίες, είτε εγκαταστάθηκαν μαζικά Ρωμαίοι απόστρατοι, όπως η Κόρινθος και η Αντιόχεια. Η πιθανή ταύτιση στο κατώτερο τμήμα της παράστασης με τμήμα του ευρίπου (spina) ή με το βραβείο του νικητή,¹⁶ μπορεί να παραβληθεί με παρόμοιες λεπτομέρειες σε άλλα είδη τέχνης, όπως στα ψηφιδωτά δάπεδα των Θερών στην ρωμαϊκή βίλα της Piazza Armerina, των αρχών του 4ου αιώνα, τα οποία πιστεύεται ότι αναπαριστούν στιγμιότυπα ιπποδρομών και άλλων θεαμάτων από το Circo Massimo της Ρώμης.¹⁷ Το θέμα των αρματοδρομών, μολονότι όχι ιδιαίτερα συχνό στον 3ο-4ο αιώνα, όσο στους προηγούμενους, ίσως δεν είναι τυχαίο ότι επαναλαμβάνεται σε ένα περίπου σύγχρονο λύχνο του Κύπριου λυχνοποιού Πλάτωνος,¹⁸ αλλά και σε δακτυλιόλιθο που βρέθηκε στην Κύπρο, με την επιγραφή INAC.¹⁹

Οι επιγραφές, στον δίσκο κυρίως των λύχνων, δεν λείπουν. Αντίθετα, επιγραφές στη βάση κατά την εποχή μέχρι και τον τρίτο αιώνα, δεν συνηθίζονται, ενώ, στον ώμο κατά την περίοδο μέχρι τον 3ο-4ο αιώνα είναι ακόμα σπανιότερες. Στον λύχνο που εξετάζουμε η κυκλική επιγραφή ΑΥΞΕ | ΜΥΡΑ | Χ[Α]ΙΡΕ | ΠΟΛΙ, τον καθιστά μοναδικό, ένα είδος επετειακού αντικειμένου. Παρά το ότι οι λύχνοι ως αντικείμενα προερχόμενα από μήτρα αποτελούν προϊόντα μαζικής παραγωγής που αποτρέπουν τον ενδιαφερόμενο από κάποια πιο προσωποποιημένη επιλογή, δεν αποκλείεται ο συγκεκριμένος να απετέλεσε ειδική παραγγελία για περιορισμένο αριθμό, ίσως συλλεκτικού χαρακτήρα²⁰, κάποιος από τους οποίους συνόδευσε τον κάτοχό του στη Ρόδο και στην τελευταία του κατοικία, ενώ είναι άγνωστο αν επαναλήφθηκε σε άλλη περίπτωση.

Η ΕΠΙΓΡΑΦΗ

Γιά την ερμηνεία της επιγραφής πρέπει κανείς να στηριχθεί στα εξής στοιχεία: 1. στην σημασία και την σύνταξη του ρήματος *αύξε*· 2. στην ερμηνεία της λέξεως ΜΥΡΑ. 3. στην μεταγραφή των Χ[Α]ΙΡΕ | ΠΟΛΙ.

1. Το ρήμα *αύξω* συντάσσεται με αιτιατική και σημαίνει *αυξάνω, προάγω εις δύναμιν, ένισχύω, μεγαλύνω* επίσης με την σημασία *αυξάνομαι, μεγαλύνομαι* εμφανίζεται ως αμετάβατο στους μεταγενεστέρους χρόνους, βλ. LSJ⁹ s.v. και πρβλ. επιγραφή της Πέρρης της Μ. Ασίας του 275-276 μ.Χ., όπου το ρήμα βρίσκεται στο τρίτο πρόσωπο προστακτικής ενικού και έχει ως υποκείμενο το όνομα της πόλεως, SEG 34, 1306: *αύξε Πέρρη ή μόνη Άσυλος, κλπ.*

ό.π. (σημ. 6), 211, αρ. 625, με σχόλια για την αγάπη στους αγώνες και τις διάφορες αγωνιστικές ομάδες στην Κύπρο.

16. Βλ. Duval, ό.π. (σημ. 4), 135-146.

17. Για τα ψηφιδωτά με σκηνές ιπποδρομίου στην Piazza Armerina βλ. G. Vinicio Gentili, Le gare del circo nel mosaico di Piazza Armerina, *Bolletino d'Arte* 42 (1957) 7-27, ειχ. 1-3, 13. Για το θέμα της νίκης σε αρματοδρομίες στην βορειοαφρικανική κεραμική βλ. και F. Baratte, La coupe à l' aurige vainqueur (sigillée claire) du Musée du Louvre, *BAntFr* 1971, 178-193.

18. Waldhauer ό.π. (σημ. 10), 60-61, αρ. 464, πίν. XLIV, αρχών 4ου αι.

19. L. P. di Cesnola, *A Descriptive Atlas of the Cesnola Collection of Cypriote Antiquities in the Metropolitan Museum of Art, New York*, I, New York 1885-1903, 165, αρ. 42, πίν. XV, 74.

20. Για αρχαίες ιδιωτικές συλλογές βλ. K. M. Weeber, *Luxus im alten Rom*, Darmstadt 2003.

Αμετάβατο είναι το ρήμα, πάλι στο τρίτο ενικό πρόσωπο προστακτικής, και στην επιγραφή στην βάση κυπριακού λύχνου του 3ου αι. μ.Χ. της συλλογής di Cesnola:²¹ αὔξε | Μύρα.²²

2. Γεννάται το ερώτημα εάν η λέξη ΜΥΡΑ τόσο στον υπό εξέτασιν λύχνο της Ρόδου, όσο και στον κυπριακό της συλλογής di Cesnola σημαίνει το όνομα της πόλεως της Λυκίας της Μ. Ασίας Μύρα, τά (βλ. αμέσως παραπάνω), ή το ουσιαστικό μοῖρα (ή)· για την γραφή της λέξεως ως μῦρα, πρβλ. Peek, *GVI* I 1934.10 [*I.Stratonikeia* 1202]: ἀλλ' οὔτοι σεαυτὸ[ν] | νούσου ἐδυνήσαο σῶσαι, ἡτρῶν γάρ | ἔφυ Μῦρα κραταιότερα. (2ος αι. μ.Χ.). *I.Smyrna* 548.7-10: νεῖ|κης δὲ βραβῖον ἔχο[ν]|τα Μῦρα κατήγαγεν | ὤδε. *Inscr. Scythiae Minoris* II, 2, 384.2-3: οὐδὲν ἐπ' ἀνθρώποις μύραις δ' ὑπὸ | πάντα κυκλεῖται. (4ος αι. μ.Χ.).

3. Η μεταγραφή των Χ[Α]ΙΡΕ | ΠΟΛΙ. Δύο εκδοχές είναι δυνατές· α) χαῖρε πόλι, πρβλ. Εὐρ. *Ἦλ.* 1334: χαῖρε, πόλις. Γρηγ. Νανζιαν. *MPG* 37, 1261.6: χαῖρε, πόλις μεγάλη. Θεοδ. Στουδ. *MPG* 96, 696.55: Χαῖρε, πόλις, τὸ τοῦ μεγάλου βασιλέως, Δαβιτικῶς εἰπεῖν, περιήχημα. Ὑπο την κλητική πόλι στο κείμενο του δημοσιευομένου λύχνου νοείται η πόλη Μύρα. Ακολούθως και οι δύο επιγραφές (χαῖρε πόλι· αὔξε Μύρα) συνιστούν επευφημία²³ της πόλεως των Μύρων.

β) Χαίρέπολι· το όνομα Χαίρέπολις, της τρίτης κλίσεως, είναι σπάνιο· απαντά στην Αττική, βλ. M. J. Osborne - S. G. Byrne, *A Lexicon of Greek Personal Names II. Attica*, Oxford 1994, και στην Θήρα (2ος αι. π.Χ.), βλ. P. M. Fraser – Elaine Matthews, *A Lexicon of Greek Personal Names. I. The Aegean Islands, Cyprus Cyrenaica*, Oxford 1987, 478, s.v. Εφ' όσον το όνομα ανήκει στην τρίτη κλίση, βρίσκεται σε πώση κλητική, πρβλ. *IG IX* 1², 372: Ἀναξίπολι χαῖρε· 386: [Ν]ικόπολι, [Α]ριστόδα[με] χαίρετε.

Στην περίπτωση αυτή το ρήμα αὔξε, εγκλίσεως προστακτικής, θα είχε ως υποκείμενο την προσωπική αντωνυμία β' προσώπου ενικού, σύ (δηλ. Χαίρέπολι) και ως αντικείμενο το όνομα της πόλεως Μύρα (τά).

Ακολούθως λαμβανομένης υπ' όψιν της συντάξεως του ρήματος αὔξω ως αμεταβάτου και της σημασίας *αὐξάνομαι, μεγαλύνομαι* (βλ. LSJ⁹ s.v. την σημασία του ρήματος στους μεταγενεστέρους χρόνους) προτιμότερη φαίνεται η μεταγραφή: αὔξε | Μύρα. | χ[α]ῖρε | πόλι.

Α. Κατσιώτη – Α. Π. Ματθαίου

21. M. Sternini, *La Collezione di Antichità di Alessandro Palma di Cesnola*. (Bibliotheca Archaeologica 6), Bari 1998, 35, 41-42, αρ. 15, πίν. II.

22. C. Iconomu, *Opaite greco-romane*, Costanza 1967, 21-22, 162, αρ. 642, εικ. 41, 123, 232, AYS/MY. Πιθανόν μάλιστα η ίδια επιγραφή να εντοπίζεται επίσης σε ένα ακόμα λύχνο στους Τόμους (Tomis, σημ. Κωστάντζα) της Ρουμανίας, που αποκαλύφθηκε σε τάφο των μέσων του 3ου αι., με κυπριακούς λύχνους βλ. C. Chera, V. Lungu, *Un complex funerar inedit de la Tomis, Pontica* 18 (1985) 203-214, πίν. 1, όμως η πληροφορία αυτή (Sternini ό.π., 35), δεν επιβεβαιώθηκε βιβλιογραφικά.

23. Παρόμοια σημασία έχει στις επιγραφές επευφημίας (acclamations) η οριστική του ρήματος *αὔξει* (ή *αὔξει*), πρβλ. L. Robert, *Hellenica* XI-XII, 22-27· το ρήμα μπορεί να έχει υποκείμενο είτε πρόσωπο είτε το όνομα πόλεως· πρβλ. την επιγραφή ΑΥΖΙ ΤΙΒΕΡΙΑ. ΝΑΙ. Τ[- -] (= αὔξει Τιβερία. ναί. Τ[- -]) ψηφιδωτού δαπέδου (εικ. 5), που προέρχεται από αρχαία οικία της Ρόδου και είναι σήμερα αποθεθειμένο στον αύλειο χώρο της Παναγίας του Κάστρου. Τὸ ακολουθούν ναί επιτείνει την επευφημία. Για την ανασκαφή (οικόπεδο Αχμέτ Τοπάλογλου, επί των οδ. Θ. Σοφούλη 84 & Χειμάρρας 67) βλ. Χ. Ντούμας, *ΑΔ* 29 (1973-1974), Χρονικά, 954-955, πίν. 721γ· για την επιγραφή βλ. *SEG* 30, 1936 (Pleket).

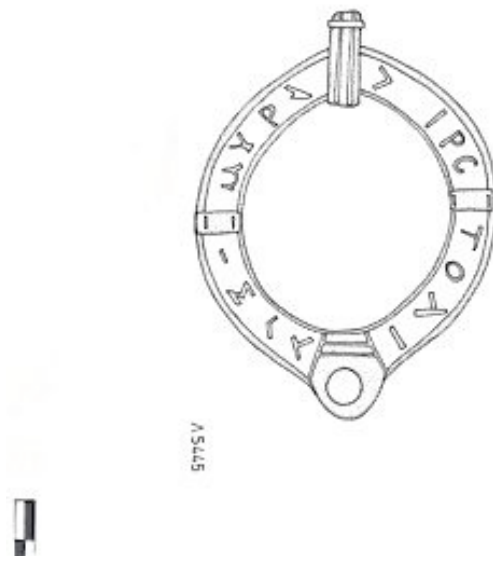

Εικ. 1. Ο λύχνος Λ 5445.

Εικ. 2. Η παράσταση του λύχνου.

Ενεπίγραφος ρωμαϊκός λύχνος από την νεκρόπολη της Ρόδου

Εικ. 3. Σχέδιο της ανάγλυφης επιγραφής.

Εικ. 4. Η εγχάρακτη υπογραφή της βάσης.

Εικ. 5. Ψηφιδωτό δάπεδο αρχαίας οικίας της Ρόδου με επιγραφή.